

דיני ממונות

דיני ממונות

מאת

עזרא ב"ר יוסף בצרי
אב בית דין ירושלים ת"ו

חלק שני

מהדורה ראשונה ירושלים התשל"ו

מהדורה שניה ירושלים התש"ן

יקרת מכתבו של הגאון המפורסם מאור הגולה
נקש"ת אברהם אהרן פרייס שליט"א

אב"ד ור"מ בטורונטו

מחבר הספרים "משנת אברהם" על הסמ"ג וספר חסידים ועוד

בס"ד. יום ג' ו' ניסן תשל"ה.

ראה ראיתי את הספר היקר "דיני ממונות" חלק ראשון מאת הרב הגאון דרופתקא דאורייתא וכו' כש"ת מוהר"ר עזרא ב"ר יוסף שליט"א בצרי, דיין בארץ הקודש. והנה עבודה גדולה וקדושה עשה הרב הנ"ל ביצירת ספר זה שהוא אוצר גדול ויקר של דינים חשובים וגם כללים יסודיים בדיני ממונות שהוא מקצוע חשוב וחמור במקצועות תורתינו הקדושה והטהורה שאין לכל עמי תבל דוגמתו. ובדברי רבותינו ז"ל שאמרו: הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה גדול מהן והן כמעין הנובע, (משנה סוף ב"ב), כלול גם הספר הטהור של הרב המחבר שליט"א. כי הניב "שיחכים" משמעו שיחכים את אחרים, את הדיינים והחכמים ומה גם את סתם בני אדם הרוצים להתרחק בתכלית מן הגזל והונאה. והרב המחבר שליט"א ממלא תפקיד גדול בעסקו בספרו בכל הדברים הנצרכים מאד מאד בדברים אלו.

והקונטרסים הנספחים להספר הנ"ל בהלכות מעשר כספים לכל פרטי פרטים קובעים ברכה לעצמם וראוים לכל אחד ואחד מישראל כי בעו"ה אפילו מגדולי תלמידי חכמים אין להם ידיעה עמוקה בדינים אלו. ושבח אני מאד את הסגנון של לשונו וגם הסדר אשר בו והנני מעודד את מעלת כ"ג לבל יתשל מלהוציא לאור את יתר החלקים אשר אתו ולזכות את ישראל עם סגולה מאור תורתו.

והבוחר בתורה ובישראל עמו והשוכן בירושלים עיר קדשינו יהי עמו ויזכה להפיץ מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה. ונזכה לימים שיש בהם טובה ונחת שלום על ישראל ונקבל את פני גואל צדק בראש צבאות יהודה וישראל.

הכותב לכבוד התורה ולכבוד הרב הגאון המחבר שליט"א.

אברהם אהרן בהר"י ז"ל פרייס

התוכן

v	
מכתבים	
IV	
הקדמה	
א—קנח	שער ראשון : הלכות מקח וממכר ודיני הקניינים
א	פרק ראשון : מקח בדברים
ז	פרק שני : מנהג בממון
טז	פרק שלישי : קנין מעות במטלטלין וקנין נכרי ומומר
כג	פרק רביעי : מתי מקבל החחר בו "מי שפרע"
כז	פרק חמישי : קנין שטר, משיכה, הגבחה, ומסירה במטלטלין, חיוב והודאה וכוונה לקנות בקניינים
לד	פרק ששי : קנין חצר במטלטלים, וכיצד קונה בכליו
לז	פרק שביעי : קנין מטלטלין אגב קרקע
מא	פרק שמיני : קנין מטלטלין בחליפין, ודיני קנין על דברים
מו	פרק תשיעי : קנין סודר במטלטלין וקרקעות ומתי יכולים לחזור מהקניינים
נב	פרק עשירי : קנין קרקע בכסף ורישום בטאבו
סא	פרק אחד עשר : קנין קרקע בשטר
סג	פרק שנים עשר : קנין קרקע בתזקה
סו	פרק שלשה עשר : מתי המחזקר לקרקע דינו כקרקע
סו	פרק ארבעה עשר : קניני גוי בקרקע ודינא דמלכותא
סח	פרק חמשה עשר : קנין בהמה גסה ודקה
סט	פרק ששה עשר : המוכר מחמת אונס ומטר מודעה ובטלה
עז	פרק שבעה עשר : המוכר נכסיו על תנאי
פה	פרק שמונה עשר : הקדמה וביאור ל"אסמכתא"
פח	פרק תשעה עשר : דיני אסמכתא
צו	פרק עשרים : מקח שנעשה באופן האסור
צז	פרק עשרים ואחד : מסחר בדברים אסורים
קה	פרק עשרים ושנים : המקנה דבר שאינו מסויים או שלא בא לעולם
קטז	פרק עשרים ושלשה : המקנה למי שלא בא לעולם או לקונים שאינם מבוררים
קיי	פרק עשרים וארבעה : המקנה דבר שאינו ברשותו והכותב נכסיו לבניו לאחר מותו
קכב	פרק עשרים וחמשה : המקנה דבר שאין בו ממש
קכד	פרק עשרים וששה : המוכר בית או שדה סתם מה נמכר עמהם, המוכר דבר שאינו מבורר
קכו	פרק עשרים ושבעה : דין ודברים שבין המוכר לקונה בעת המכירה
קכח	פרק עשרים ושמונה : תביעות בין המוכר לקונה ופרעון מחיר הסחורה
קלד	פרק עשרים ותשעה : מסירת הסחורה
קמ	פרק שלושים : אחריות המוכר
קמו	פרק שלושים ואחד : התחייבות במקח וממכר
קמח	פרק שלושים ושנים : הלכות מצרנות

יד. בתנאי אין הולכים אחר הלשון הכתוב, אלא אחר הכוונה. ואין הולכים אחר שפת התנ"ך או שפת חכמים, אלא אחר השפה המדוברת באותו מקום¹⁴.

טו. כל תנאי שיש בו ספק אם התנהו, אין המכר בטל אפילו אם לא נתקיים התנאי¹⁵.

פרק שמונה עשר

הקדמה וביאור ל"אסמכתא"

בראשית דברינו עלינו לבאר היטב מושג זה הנקרא "אסמכתא", כיון שרבים העסקים, החוזים והתנאים, וכיוצא באלו שניתן לכללם במושג זה. ונוקים והפסדים רבים עלולים להגרם למי שלא ירד להבין כראוי מונח זה. נאמר בגמרא (ב"מ סו ע"ב) "כל דאי לא קני" כלומר כל תנאי שנאמר

שם שכן היו דנים בבית דינו של מור אביו. ומ"ש שיש חולקים כ"כ בזכרינו לחיים ח"ב דקי"ד ע"ב משם רבני אזמיר הובאו בזכור לאברהם ח"ג דק"מ ע"ד ועי' מה שהקשה עליהם שם ועי' בישמח לב רג"ן רע"ג.

עוד דין אחר בתנאי עי' מ"ש בח"א מהספר שער שמיני פרק שני סעי' ב.

14 כבר הבאנו הלכות אלה בח"א מהספר שער ששי פרק י סעיף ט ויא דרי"ב ראה במקורות שם ועי' בחוקת משפט דר"ד וכפלנו הדינים ששייכים אף לפרק זה ועי' מ"ש שם בסעיף י ועי' ברמב"ם פכ"ו מה' מכירה ה"ח.

15 חוקת משפט פכ"ז סי"ד ומקור הדין מתשו' הרא"ש כלל מה סכ"ד, מהריב"ל ח"ב סי' ב וח"ג סי' סג פמ"א ח"ב סי' יז שמחת יו"ט סי' כה דצ"ח ועי' ב"י חו"מ סי' כט מחודש יג משם הרשב"א. ובתשו' רעק"א סי' קכט ועי"ש מ"ש כיון שמן הדין אין כח בתנאי לבטל המעשה, ועוד כיון שיש חיוב ודאי ותנאי ספק אין ספק מוציא מידי ודאי. ואם היה ספק אם נתקיים התנאי עי' בחוקת משפט שם סעי' טו ובמקורות ובבאורים במחלוקת שיש בזה.

ואם נאנס ולא יכל לקיים התנאי פטור מהקנס שעשו עי' תשו' הרמב"ם (אל המקורות) סי' שפ.

1 עיקר ההסבר ואף קטעים ממנו יסודם מדברי מהר"א הלוי ז"ל בשו"ת זקן אהרן בסוף הספר במאמר כל דאי, ובעיקר מפרק א וח ויב. והרועה לעמוד היטב על כללי דיני אסמכתא יעיון שם. ובהסבר השיטות עי' באבקת רוכל סי' קנ. ועי' בתשו' הרמב"ן סי' עט.

ועי' בב"ח מ"ש לחלק בין אסמכתא לתנאי בני גד ובש"ך יח מה שתמה עליו ועי' היטב בב"י. ובפרישה ס"ק יד ובסמ"ע באו"ק יז. והביא בבאר היטב שם טו ורמז לשו"ע חו"מ סי' עג סי"ז ותשו' רש"ך סי' קעז. ובמטה שמעון מ"ש בזה. ובנתה"מ שם. וסיכום השיטות בזה עי' במשפט שלום סי' רז סעי' יג דנ"ה ע"ד באריכות.

ימים
יר בין הצדדים, אין
כל מקום לכתחילה
גו שראוי לנסח כל
לא דברים הידועים
שהתנה. כגון, אם
ים שקבל על עצמו
הנהר שהיה משקה
לישראל שיש לו
חנות ושיגו את
שחייב להתנות גם
הקונה השני מכר
אינו נחשב לעובר
דכולי עלמא מודים
ם הם, כי זה דומה
טפטי התנאים. ועוד
מת ישרים סי' קעא
וכיום המנהג פשוט
ואין כותבים בהם
ועי' בס' ראבי"ה
א"א סי' ד ובמקורות
שו' מהרי"י אורגאס
א בא לעולם שם
תנאים אין החסרון
ה י"ל מנהג מבטל
שנראה ממנו שאין
30 ואלך וכר' ז
חולק בביה"ד על
הדברים במחלוקת
תנאי שלא נתקיים
טה מקובצת ועוד
ל' מכירה היא וב
ובקרות מלך רב
רפאל פרץ ויל